

Tadqiqot.uz

ЎЗБЕКИСТОН ОЛИМЛАРИ ВА ЁШЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАРИ МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2021

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

CONFERENCE.uz

30 ИЮН
№29

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 29-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
14-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
29-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-14**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
29-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-14**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 29-күп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 май 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 12 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдор.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ТАСВИРИЙ САНЪАТ ВА ДИЗАЙН

1. Tulaganov G'olib Abdimurodovich, To'laganov Jahongir Abdimurodovich TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA KO'RGAZMALI QUROLLARDAN UNUMLI FOYDALANISHNING AHAMIYATI.....	7
2. Mashariova Farog'at Ro'zimboyevna, Sharifova Oyjon O'rozboytabib qizi, Hakimova Zamira Madaminovna GRAFIK TASVIRNI TAKOMILLASHA BORISHINING QISQACHA TARIXI VA UNING INSON FAOLIYATIDAGI AHAMIYATI.....	10

ТАСВИРИЙ САНЪАТ ВА ДИЗАЙН

TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA KO'RGAZMALI QUROLLARDAN UNUMLI FOYDALANISHNING AHAMIYATI

**Tulaganov G'olib Abdumurodovich,
To'laganov Jahongir Abdumurodovich**

QDU "Sana'tshunoslik" fakulteti
Muhandislik grafikasi va dizayn nazariyasi
mutahassisligi magistranti
tel: +998912274601, +998914551311
e-mail: knnyaz@mail.ru

Annotatsiya. Tasviriy san'at darslarida ko'rkgazmali qurollar orqali dars o'tish o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishlarini va rasm chizish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Dars davomida o'quvchilar mavzu haqida to'liq tushuncha va ma'lumotlarga ega bo'ladilar. Bu o'quv predmetining ko'rkgazmali qurollsiz tassavur etib bo'lmaydi. Shuningdek tasviriy san'at darslarida ko'rkgazmalilik turlari xam nihoyatda turli-tumandir. Xususan natura uchun shuningdek tushuntirish uchun mo'ljallangan tabiiy va suniy materiallar chizish va yasash usullari va bosqichlarini ko'rsatuvchi ko'rkgazmali tablitsalar shular jumlasiga kiradi.

Аннотация. Обучение изобразительному искусству на уроках изобразительного искусства развивает у учащихся интерес к науке и навыки рисования. Во время урока студенты получат полное понимание и знание темы. Этот предмет немыслим без наглядных пособий. Есть также большое разнообразие классов изобразительного искусства. К ним относятся иллюстрированные таблицы, показывающие методы и этапы рисования и изготовления натуральных и искусственных материалов, особенно для природы, а также для пояснения.

Annotation. Teachin fine art at the lessons of fine art develops students' interest in science and drawing skills. During the lesson, students will gain a complete understanding and knowledge of the topic. This item is unthinkable without visual aids. There is also a wide variety of fine art classes. These include illustrated tables showing the methods and steps of drawing and manufacturing natural and artificial materials, especially for nature, as well as for explanation.

Kalit so'zlar: Ko'rkgazmali qurollar, natura, chizish va yasash usullari, ko'rkgazma, rivojlantirish, qiziqtirish, reproduksiya.

Tasviriy san'at darslarining muvafaqiyati ko'p jihatdan bolalarni fanga bo'lgan qiziqishlarini shakillantirish va doimiy ravishda uni oshirib borishga bog'liq. Fanga qiziqishi bo'limgan boladan yahshi natija kutib bo'maydi. Shuningdek o'quvchi darsdan biron taqsimoti natijani ongla ravishda olganida hamda unga ega bo'lishga ishonch hosil qilgandagina fanga qiziqish paydo bo'ladi.

Tasviriy san'at darslarida o'quvchilarning qiziqishlarini oshirishning bir qator yo'llari mavjud:
-san'atning mohiyatini bolalar ongiga singdirish;

-mashur san'at namoyondalrining hayoti va ijodi yuzasidan suhabatlar utkazish filmlar namoyish etish albomlar tayyorlash;

-ozgina bo'lasada bolalarni erishgan yutuqlarini qayd qilish va rag'batlantirish ularning ibrotomus ishlarini sinfdagi barcha o'quvchilarga namoyon etish;

-qiziqarli bo'gan san'at asarlari haqida suhabat va murozalar utkazish;

-muvafaqiyatga erishgan o'quvchilarining ishlaridan ko'gazmalar tashkil etish, ularni ishlarini tuman, shahar, viloyat ko'gazmalariga tavsiya etish;

-har bir darsda o'qtuvchi bolalarga yangi bilim, tushuncha va malakalar berishi;

-tasviriy san'at darslarini o'yin, musabaqa tarzida tashkil etishi viktorina krasvord, chaynvord yechish;

-bolalarning tasviriy ijodi uchun ko'proq ularni qiziqtirgan mavzularni tavsiya etish. Ayniqsa ertaklar hikoyalar multiplikatsiyalar filmlar asosida dengiz tubiga va boshqa planitalarga hayoliy sayohat mavzularida rasm chizdirish;

-bolalarni yirik muzey va ko'rgazmalarga olib borish;

-mashhur san'atkorlar bilan uchrashuvlar o'tkazish va boshqalar.

O'quvchilarni tasviriy san'atga bo'lgan qiziqishini oshirishda ko'rgazmali materiallardan keng foydalanish ham katta samara beradi. Bunda san'at asarlari reproduksiyalardan foydalanish o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini yanda orttiradi. Reproduksiyalarni bolalarga shunchaki kursatish, uning mazmunini tahlil qilish bilan chegaralanib qolmay asarning yaratilish tarixi, asar haqida yirik olim rassomlarni aytgan fikirlarini o'quvchilarga yetkazish muhumdir. Avvalo ko'rsatiladigan asarlar o'z mazmunini va yaratilish tarixiga ko'ra qiziqarli bo'lisi maqsadga muvofiqdir.

Malumki, barcha tasviriy san'at darslarida ko'gazmali qurollar ishlataladi. Bu o'quv predmetining ko'rgazmali qurollsiz tassavur etib bo'lmaydi. Shuningdek tasviriy san'at darslarida ko'rgazmalilik turlari xam nihoyatda turli-tumandir. Xususan natura uchun shuningdek tushuntirish uchun mo'ljallangan tabiiy va suniy materiallar chizish va yasash usullari va bosqichlarini ko'rsatuvchi ko'rgazmali tablitsalar shular jumlasiga kiradi. Ayniqsa:

1. Tabiat maxsulotlaridan – daraxt, gul, bargcha, shoxcha rasmlari.

2. Xayvonot olamidan - kapalak, ninachi, qushlar, burgutlar, it, bo'ri, quyon, turna va boshqa rasmlar .

3.Turmushda qo'llaniladigan buyumlar- oshxona va sport buyumlari, mexnat qurollari va boshqalar

4.Transport vositalari- xarbiy texnika, sport texnikasi rasmlari, avtomashinalar

5.Odam va xayvonlarni turli tomondan ko'rinishlarini, ranglari, shakllarini, xamda perspektiv qisqarishini tasvirlovchi rasmlar

6. Odam va narsalarni chizish bosqichlarini ko'rsatuvchi rasmlar

Bunday ko'rgazmalar namoish etilganda sinfdagi barcha o'quvchilarga yaxshi ko'rindigan o'lchovda tasvirlanishi lozim. Bu rasmlar o'z xarakteriga ko'ra rangli yoki oq-qora bo'lishi mumkin.

Ko'rgazmali qurollar nafaqat rasmlli, balki turli materiallardan karton, yog' och, sim, loy, tabiiy va badiiy materiallardan yasalgan bo'lishi mumkin. Ular tasviriy san'at nazariyasiga kompozitsiya perspektiva, rangshunoslik, yorug' soya, uning qonuniyatlarini ko'rsatuvchi modellar bo'ladi. Bu ko'rgazmali qurollar avval eskiz yoki kichik o'lchovdagi nusxa tarzida tayyorlanadi. Har bir tayyorlangan ko'rgazmaga o'qituvchi qisqacha tushuntirish xati yozadi. Unda ko'rgazmadan foydalanishga oid metodik ko'rsatmalar namoish vaqt va bosqichlari ko'rsatiladi.

Ko'rgazmali qurollarni o'quvchilar tomonidan tayyorlanadigan darsga doir konspekt va metodik ishlanmalar bilan bog'liq xolda amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. Lekin ko'rgazmali qurol dars ishlanmasi bilan bog'liq bo'lmasligi ham mumkin.

O'quvchilarni tasviriy san'atga bo'lgan qiziqishlarini orttirishda shuningdek turli ko'rgazmalar xam tashkil etish lozim. Ko'rgazma orqali maktabda tasviriy san'at soxasida olib borilayotgan ishlarga baxo berish mumkin bo'ladi. Shuningdek ko'rgazma olib borayotgan ishlar yakuni sifatidagina axamyatli bo'lib qolmay, balki kelgusi ishlarda xam muxim rol o'ynaydi. Ko'rgazmaning natijalari o'qituvchini kelgusida kamchiliklarni bartaraf etishda olib borilgan ishlarni yanada takomillashtirishga imkon beradi.

Amalyotda ko'rgazmaning ikki xil shakli uchraydi .

1.O'quvchilarning ijodiy ishlaridan tashkil etiladigan ko'rgazmalar

2.Mashhur tasviriy va amaliy san'at ustalari asarlarining asl nusxalari yoki ularning reproduksialaridan tashkil etiladigan ko'rgazmalar.

O'quvchilarning ijodiy ishlaridan tashkil etiladigan ko'rgazmalarning shakllari nihoyatda turli-tuman bo'ladi. Xususan:

1.Sinf ko'rgazmasi. Alovida sinf o'quvchilarining eng yaxshi ishlaridan tanlab olish orqali tashkil etiladi

2.Maktab ko'rgazmasi. Maktab o'quvchilarining eng yaxshi ishlarini tanlab olish orqali yaratiladi.

3. Shaxsiy ko'rgazma. Soha bo'yicha katta yutuqlarga erishgan o'quvchining faoliyatiga doir bo'ladi. Ko'rgazmalilik prinsipi tasviriy san'atni o'qitishda borliqdagi narsa va hodisalarining mohiyatini bilishga uning harakterli xususiyatlari va qonuniyatlarinini o'rghanishga ko'maklashadi.

Ko'rgazmalilik tasviriy san'at darslarida boshqa o'quv predmetlaridagidek yordamchi emas balki o'quvchilarda tushuncha va tassavurlar xosil qiluvchi asosiy materialdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdirasilov S.F. "Tasviriy san'at o'qitish metodikasi". T. 2012 y
2. Hasanov R. "Tasviriy san'at asoslari". T. 2008 y
3. Hasanov R. "Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi". Fan, T. 2004 y

GRAFIK TASVIRNI TAKOMILLASHA BORISHINING QISQACHA TARIXI VA UNING INSON FAOLIYATIDAGI AHAMIYATI

Mashariova Farog'at Ro'zimboyevna

Shovot tuman 6-son umumiy o'rta ta'limgaktab tasviriy san'at va chizmachilik fani o'qituvchisi.

Email: farog'at6@umail.uz

Sharifova Oyjon O'rozboytabib qizi

Shovot tuman 35-son umumiy o'rta ta'limgaktab tasviriy san'at va chizmachilik fani o'qituvchisi.

Email: oyjon35maktab@umail.uz

Hakimova Zamira Madaminovna

Shovot tuman 30-son umumiy o'rta ta'limgaktab tasviriy san'at va chizmachilik fani o'qituvchisi.

Email: zamira30@umail.uz

Annotatsita: ushbu maqolada grafik tasviri takomillasha borishining qisqacha tarixi va uning inson faoliyatidagi ahamiyati haqida mulohazalar yuritiladi.

Grafik tasvirga bo'lgan ehtiyoj ibtidoiy jamoa davrida paydo bo'la boshlagan. Ibtidoiy odamlarning bizgacha saqlangan mehnat qurollari va buyumlarida qo'llanilgan bezaklar hamda qoyatoshga o'yib ishlangan ko'plab tasvirlar bundan guvohlik beradi.

Markaziy Osiyo, jumladan O'zbekiston hududidagi arxeologik qazish ishlari bu erda yashagan ibtidoiy xalqlarning tasviriy san'ati ancha yuksak bo'lganini ko'rsatadi. Ular ish faoliyatlarini qoyatoshlarga o'yilgan tasvirlarda aks etganlar. Masalan, Jizzax yaqinidagi qoyatoshga o'yilgan (ishlangan) ov manzarasi Soymalitosh (Farg'ona vodiysi)da topilgan qoyatoshdagi tasvir da quyosh va dehqonning, shudgor qilish jarayoni aks ettirilgan. Bu tasvirlar miloddan 2-3 ming yil ilgari toshga o'yib ishlangan. Ibtidoiy jamoa tuzumi davridayooq dastlabki arxitektura-qurilish paydo bo'la boshlagan. Ibtidoiy arxitektura namunalarini ertola, kulba, kapa (chayla)lardan iborat bo'lgan; suvg'a yaqin joylarda esa xarsangtosh, loy, suyak, yog'och, shox-shabalardan qurilgan. Bunday ibtidoiy arxitektura namunalaridan 30ga yaqin turar joy qoldiqlari Markaziy Qozog'iston hududidan topilgan.. Markaziy Qozig'istondagi Bug'ili tog`idan topilgan ibtidoiy binolardan (rekonstruktsiya qilingan) birining tasviri ko'rsatilgan.

Ajdodlarlmiz qurilishda ishlatiladigan turli shakldagi g'ishtlar tayyorlashda o'ziga xos standartlardan, ya'ni g'isht quylsh qolip (yog'ochdan tayyorlangan moslama) lardan foydalanganlar. Bu esa O'zbekiston hududida ayrim standart turlaridan ming yillar oldin foydalanganlardan dalolat beradi. Keyinchalik olimlar o'zlarining ilmiy ishlarida yozuv bilan bir qatorda grafik tasvir lardan keng foydalanganlar (O'rta Osiyo mutafakkir olimlari ishlarida grafik tasvirlardan foydalanish tarixi ming yillardan oshadi. Ular o'z asarlarida o'ziga xos chizmalardan mohirona foydalangan. Bunga dalil sifatida Ibn Sinoning «Donishnoma» (Ibn Sino, Donishnoma, Tehron, 1952) asaridagi grafik tasvirlarning ayrimlarini olib qaraylik. Asarning geometriya oid bobida, jumladan chizmachilik asboblardan sirkul (pargar) harnda chizg'ich yordamida bajariladigan masalalarning bajarilish tartibi tushuntirib beriladi. Mexanikaga bag'ishlangan boblarda esa chig'iriq, blok, richag vint, pona kabi oddiy maslamalarning tuzilishi-bayon qilinadi hamda ular grafik tasvirlarda yaqqol ko'rsatib beriladi. Shunisi diqqatga sazovorki, chig'iriq, vint, pona kabilarnrning yaqqol tasviri aksonometrik proyeksiyalarda balarilgan. Pona aksonometrik proyeksiyalarda ko'rsatilgan. Blok, ustun kabilalar esa aksonometrik proyeksiya bilan omixtalashtirilgan holda perspektivada .

Ibn Sino bu asarida mexanizmlarning yaqqol tasviri bilan bir qatorda, ularning chizmasini sxemada ham tasvirlaydi. Chunonchi, g'ildirak bilan vintlarni, shuningdek g'ildirak, vint va bloklarni ilashtirishni tasvirlar ekan, ayni paytda ularni grafik tasvirlarda ko'rsatadi. Bular yig'ma chizmalar bo'lib, kinematik sxemalarni eslatadi. Masalan, chig'iriq bilan vintning ilashishini aks ettiruvchi grafik tasvirni olib qaraylik Tasvirdan malum boladiki, AB va CD ikki vertikal ustun bo'lib, ularga quyidagilar biriktirilgan: ER, FJ, MN lar o'q bo'lib, ularning birinchisiga H tishli g'ildirak, ikkinchisiga P va L tishli g'ildiraklar, uchinchisiga X va O tishli g'ildiraklar o'tkazilgan. Tishli g'ildiraklar vertikal joylashgan bo'lib, O g'ildirakka vertikal holda vint

biriktirilgan. G`ildiraklarning o`qi, val va ustunlar esa to`g`ri chiziqlar bilan tasvirlangan. H va P hamda L va X g`ildiraklarning vazifasi tishli uzatishdan iborat. O g`ildirak bilan vintning ilashishi esa chervyakli uzatishga asoslangan. Alloma foydalangan bu grafik tasvir kinematik sxemaning shartli belgilari asosida ko`rinishni oladi. Uning ishlashi quyidagi tartibda boladi: harakat rnanbai bo`lgan vint (1) tishli g`ildirakka (2) biriktirilgan; 2 va 3 g`ildiraklar esa harakatni I valdan II valga uzatadi; 5-g`ildirak III valga o`rnatalgan S-g`ildirak bilan ilashib, harakatni unga uzatadi. Olimning ko`rsatishicha III valga yuk ortiladi va moslama harakatga keltirilganda yuk yuqoriga ko`tariladi. Bunday chizmalarini Abu Rayhon Beruniy, Al-Xorazmiy, Ali Qushchi kabi allomalarining ishlarida ham ko`plab uchratish mumkin.

Respublikamizda oddly uy-rovg`or buyumlaridan tortib to ulkan samalyotlarni ishlab , chiqarish va qurilish ishlarini bajarishda Monj usuli asosida standart bo`yicha tayyorlangan chizmalar dan foydalanadilar. Masalan, Toshkent aviasozlik zavodida ishlab chiqarilayotgan IL-76M rusumli transport samolyotni` yig`ishda, yuzlab malakali ishchi va injener-texnik xodimlar bir nechta mamlakatda standart chizmalar asosida tayyorlangan ikki mingga yaqin detal va uzellardan foydalanadilar. Yoki Respublikamizda qad roslayotgan murakkab konstruksiyalı ko`p qavatli muhtaShakl binolar ham arxitektura-qurilish chizmalarini asosida qurilmoqda.

Yuqorida aytilganlardan, mamlakatimiz hududida qoyatoshga o`yib ishlangan grafik tasvir (chizma)lar hozirgi kunga kelib mutaxassislar tomonidan qanchalik mukammal darajada tayyorlanayotganligi ayon bo`ladi.

Foydalanimanligi adabiyotlar

1. E.Rovziev. Grafik yasashlar. Toshkent, 1995
2. J.Yodgorov va b. Chizmachilik. Geometrik va proyekcion chizmachilikka doirtopshiriqlar va ularni bajarish namunalari. Bux DU, Buxoro, 2003.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 29-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(14-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.06.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000